ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ

F. G. JACOBS

της 24ης Φεβρουαρίου 2005 [1]

1. Η παρούσα αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως του Rechtbank (District Court), Amsterdam, αφορά την ερμηνεία του άρθρου 13, παράγραφοι 1 και 2, στοιχείο στ', του κανονισμού 1408/71 [2] και του άρθρου 39 ΕΚ.

2. Το αιτούν δικαστήριο ζητεί διευκρινίσεις ιδίως ως προς το αν το κοινοτικό δίκαιο απαγορεύει κανονιστική ρύθμιση κράτους μέλους, βάσει της οποίας ένα πρόσωπο το οποίο έπαυσε την επαγγελματική δραστηριότητα που ασκούσε εντός του εν λόγω κράτους μέλους παραμένει υποχρεωτικώς ασφαλισμένο για ορισμένους κλάδους κοινωνικής ασφαλίσεως μόνον αν διατηρεί εκεί την κατοικία του, ενώ για ορισμένους άλλους κλάδους της κοινωνικής ασφαλίσεως παραμένει ασφαλισμένο ανεξαρτήτως του τόπου κατοικίας του.

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

2 — Κανονισμός (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς και τις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας (ΕΕ ειδ. εκδ. 05/001, σ. 73). Το κείμενο του κανονισμού με τις τροποποιήσεις που επήλθαν στα τέλη του 1995 βρίσκεται στο Μέρος Ι του Παραρτήματος Α του κανονισμού (ΕΚ) 118/97 της 2ας Δεκεμβρίου 1996 για την τροποποίηση και ενημέρωση του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 (ΕΕ 1997 L 28, σ. 1). Ενοποιημένη (αλλά ανεπίσημη) έκδοση περιέχουσα τις μεταγενέστερες τροποποιήσεις είναι διαθέσιμη στο Eur-Lex (europa.eu.int/eur-lex).

Σχετικές διατάξεις του κανονισμού

3. Το άρθρο 13, με την επικεφαλίδα «Γενικοί κανόνες», είναι η πρώτη διάταξη του τίτλου ΙΙ του κανονισμού 1408/71, με την επικεφαλίδα «Προσδιορισμός της εφαρμοστέας νομοθεσίας».

4. Το άρθρο 13, παράγραφος 1, σύμφωνα με την ισχύουσα διατύπωσή του κατά το κρίσιμο διάστημα, όριζε:

«Με την επιφύλαξη των άρθρων 14γ και 14στ, τα πρόσωπα για τα οποία ισχύει ο παρών κανονισμός υπόκεινται στη νομοθεσία ενός μόνου κράτους μέλους. Η νομοθεσία αυτή προσδιορίζεται σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος τίτλου».

5. Τα άρθρα 14γ and 14στ αφορούν συγκεκριμένες καταστάσεις άσχετες προς την παρούσα υπόθεση.

6. Το άρθρο 13, παράγραφος 2, προβλέπει σειρά κανόνων για τον προσδιορισμό της εφαρμοστέας σε ειδικές περιστάσεις νομοθεσίας. Διευκρινίζεται ότι οι ως άνω κανόνες εφαρμόζονται με την επιφύλαξη των άρθρων 14 έως 17, τα οποία απαρτίζουν το υπόλοιπο μέρος του τίτλου ΙΙ και περιέχουν διάφορους ειδικούς κανόνες, ουδείς από τους οποίους έχει εφαρμογή στην παρούσα υπόθεση.

7. Το άρθρο 13, παράγραφος 2, στοιχείο α', ορίζει:

«το πρόσωπο που ασκεί μισθωτή δραστηριότητα στο έδαφος κράτους μέλους υπόκειται στη νομοθεσία του κράτους αυτού, ακόμη και αν κατοικεί στο έδαφος άλλου κράτους μέλους ή αν η επιχείρηση ή ο εργοδότης που το απασχολεί έχει την έδρα της ή την κατοικία του στο έδαφος άλλου κράτους μέλους».

8. Τα στοιχεία β' έως ε' του άρθρου 13, παράγραφος 2, αφορούν αντιστοίχως τα πρόσωπα που ασκούν μη μισθωτή δραστηριότητα, τα πρόσωπα που ασκούν επαγγελματική δραστηριότητα σε πλοίο υπό σημαία ενός κράτους μέλους, τους δημοσίους υπαλλήλους και τα πρόσωπα που καλούνται ή επανακαλούνται για την εκτέλεση στρατιωτικής θητείας ή πολιτικής υπηρεσίας σε ένα κράτος μέλος.

9. Το στοιχείο στ', του άρθρου 13, παράγραφος 2, το οποίο εισήχθη στον κανονισμό 1408/71 με τον κανονισμό 2195/91 [3] και του οποίου η ισχύς άρχισε στις 19 Ιουλίου 1991, ορίζει:

«το άτομο στο οποίο η νομοθεσία κράτους μέλους παύει να έχει εφαρμογή, χωρίς η νομοθεσία άλλου κράτους μέλους να καταστεί εφαρμοστέα κι αυτό σύμφωνα με έναν από τους κανόνες που αναφέρονται στα προηγούμενα στοιχεία ή με μια από τις εξαιρέσεις ή ειδικούς κανόνες που αναφέρονται στα άρθρα 14 έως 17, υπόκειται στη νομοθεσία κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου κατοικεί, σύμφωνα με τις διατάξεις αυτής και μόνο της νομοθεσίας».

10. Εκτός της εισαγωγής του στοιχείου στ' της παραγράφου 2 του άρθρου 13 του κανονισμού 1408/71, με τον κανονισμό 2195/91 εισήχθη και το ακόλουθο άρθρο 10β στον κανονισμό 574/72 [4], με έναρξη ισχύος στις 29 Ιουλίου 1991:

«Η ημερομηνία και οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες η νομοθεσία κράτους μέλους παύει να εφαρμόζεται σε ένα άτομο που αναφέρεται στο άρθρο 13 παράγραφος 2 στοιχείο στ) του κανονισμού [1408/71] προσδιορίζονται

3 — Κανονισμός (ΕΟΚ) 2195/91 του Συμβουλίου, της 25ης Ιουνίου 1991, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 και του κανονισμού (ΕΟΚ) 574/72 (ΕΕ 1991, L 206, σ. 2).

4 — Κανονισμός (ΕΟΚ) 574/72 του Συμβουλίου, της 21ης Μαρτίου 1972, περί του τρόπου εφαρμογής του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71· για την τελευταία ενοποιημένη εκδοχή, βλ. μέρος ΙΙ του παραρτήματος Α του παρατιθέμενου στην υποσημείωση 2 κανονισμού 118/97· ενοποιημένη (αλλά ανεπίσημη) εκδοχή περιέχουσα τις μεταγενέστερες τροποποιήσεις είναι διαθέσιμη στο Eur-Lex (europa.eu.int/eur-lex).

σύμφωνα με τις διατάξεις της νομοθεσίας αυτής. Η υπηρεσία που ορίζεται από την αρμόδια αρχή του κράτους μέλους, του οποίου η νομοθεσία καθίσταται εφαρμοστέα για το άτομο αυτό, απευθύνεται στην υπηρεσία που έχει ορισθεί από την αρμόδια αρχή του πρώτου κράτους μέλους προκειμένου να γνωστοποιηθεί σ' αυτήν η εν λόγω ημερομηνία».

Εθνική νομοθεσία

11. Από τα έγγραφα που προσκομίστηκαν στο Δικαστήριο, προκύπτει ότι το ολλανδικό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως συνίσταται, αφενός, από συστήματα που εφαρμόζονται αποκλειστικά σε πρόσωπα που εργάζονται ή εργάζονταν κατά τον χρόνο που απέκτησαν δικαίωμα στην ασφαλιστική παροχή και, αφετέρου, από γενικής ισχύος συστήματα, που εφαρμόζονται καταρχήν σε όλα τα πρόσωπα που υπόκειται στις Κάτω Χώρες σε φόρο εισοδήματος για τα εισοδήματα από μισθωτή εργασία στις Κάτω Χώρες.

12. Τα συστήματα ασφαλίσεως των εργαζομένων προβλέπουν παροχές λόγω ασθένειας (στο εξής: ZW [5]), κάλυψη ιατρικών δαπανών στο εξής: ZFW [6]), παροχές λόγω ανεργίας (στο εξής: WW [7]) και παροχές λόγω αναπηρίας (στο εξής: WAO [8]).

13. Τα πρόσωπα που δικαιούνται παροχές λόγω αναπηρίας (WAO) και, λόγω της αναπηρίας τους, δεν είναι πλέον σε θέση να εργαστούν εξακολουθούν υποχρεωτικώς να ασφαλίζονται και στα τέσσερα ανωτέρω συστήματα, με την επιφύλαξη των διατάξεων που παρατίθενται περιληπτικά στο σημείο 19 κατωτέρω.

14. Τα γενικής ισχύος συστήματα προβλέπουν οικογενειακές παροχές (στο εξής: AKW [9]), σύνταξη επιζώντος (στο εξής: ANW [10]), σύνταξη γήρατος (στο εξής: AOW [11]) και κάλυψη ειδικών ιατρικών δαπανών (στο εξής: AWBZ [12]).

15. Καθένας από τους νόμους που διέπουν τα γενικής ισχύος συστήματα προβλέπει ότι η κατηγορία των ασφαλιζόμενων προσώπων μπορεί να περιοριστεί ή να επεκταθεί με διατάξεις του παράγωγου εθνικού δικαίου.

16. Κατά τον κρίσιμο για την κύρια δίκη χρόνο, οι κατηγορίες αυτές είχαν καθοριστεί ως εξής.

5 — Ziektewet. Αυτός ο όρος, όπως και οι υπόλοιπες συντομογραφίες, αναφέρονται στον νόμο που διέπει το κάθε σύστημα, αλλά θα ακολουθήσω την κοινή πρακτική της χρήσεως των συντομογραφιών με τη γενικότερη έννοια της παροχής ή της καλύψεως.

6 — Ziekenfondswet.

7 — Werkloosheidswet.

8 — Wet op de Arbeidsongeschiktheidsverzekering.

9 — Algemene Kinderbijslagwet.

10 — Algemene Nabestaanden Wet.

11 — Algemene Ouderdomswet.

12 — Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten.

17. Αρχικώς, οι σχετικές διατάξεις παράγωγου εθνικού δικαίου, το διάταγμα του 1989 [13], προέβλεπαν ότι ένα πρόσωπο που κατοικεί εκτός Κάτω Χωρών και το οποίο, μεταξύ άλλων, δικαιούται παροχές λόγω αναπηρίας από το WAO ασφαλίζεται υποχρεωτικά στα γενικής ισχύος συστήματα.

18. Το διάταγμα του 1989 τροποποιήθηκε [14] με έναρξη ισχύος την 1η Ιανουαρίου 1990 και ορίζει ότι, από 1ης Ιανουαρίου 2000, οι μη κάτοικοι δεν ασφαλίζονται πλέον υποχρεωτικά στα γενικής ισχύος συστήματα. Ωστόσο, τα γενικής ισχύος συστήματα συντάξεων γήρατος (AOW) και συντάξεων επιζώντων (ANW) προβλέπουν ότι οι μη κάτοικοι που προηγουμένως έχουν υπαχθεί στην υποχρεωτική ασφάλιση δύνανται να συνεχίσουν την ασφάλισή τους, καταβάλλοντας προαιρετικώς εισφορές μετά τη λήξη της υποχρεωτικής ασφαλίσεώς τους. Το δικαίωμα αυτό ασκείται με ενημέρωση της Sociale Verzekeringsbank (του οργανισμού κοινωνικών ασφαλίσεων των Κάτω Χωρών) εντός έτους από τη λήξη της υποχρεωτικής ασφαλίσεως.

19. Η κατάσταση όσον αφορά τις ειδικές ιατρικές δαπάνες (AWBZ) είναι κατά τι περιπλοκότερη. Εφόσον το εισόδημά του δεν υπερβαίνει ορισμένο ποσό, ο λήπτης των παροχών λόγω αναπηρίας (WAO) παραμένει υποχρεωτικώς ασφαλισμένος στο σύστημα καλύψεως ιατρικών δαπανών (ZFW)· αυτό φαίνεται να συμβαίνει με την προσφεύγουσα. Τα πρόσωπα αυτά, τα οποία σύμφωνα με τον κανονισμό 1408/71 δικαιούνται ασφαλιστικές παροχές από το ασφαλιστικό σύστημα του κράτους μέλους κατοικίας τους, ασφαλίζονται υποχρεωτικά στο σύστημα καλύψεως ειδικών ιατρικών δαπανών. Τα λοιπά πρόσωπα έχουν τη δυνατότητα, από 1ης Ιανουαρίου 2001, να ασφαλίζονται προαιρετικά στο σύστημα καλύψεως ειδικών ιατρικών δαπανών.

20. Υπάρχει μία μεταβατική διάταξη σχετικά με τις οικογενειακές παροχές (AKW): ο λήπτης που άλλως θα έχανε, λόγω της τροποποιήσεως, υφιστάμενο δικαίωμα σε οικογενειακές παροχές παραμένει υποχρεωτικώς ασφαλισμένος μέχρι το νεαρότερο τέκνο του να φτάσει την ηλικία των 18 ετών. Στα λοιπά πρόσωπα δεν παρέχεται δικαίωμα προαιρετικής ασφαλίσεως στο σύστημα των οικογενειακών παροχών: η Κυβέρνηση των Κάτω Χωρών εξήγησε ότι είναι επαρκής η πρόβλεψη στο κεφάλαιο 8 του τίτλου III του κανονισμού 1408/71, η οποία αφορά, μεταξύ άλλων, τις παροχές για τέκνα συντηρούμενα από συνταξιούχους.

21. Φαίνεται να υπάρχει διαφωνία μεταξύ, αφενός, του αιτούντος δικαστηρίου και, αφετέρου, του καθού οργανισμού και της Κυβερνήσεως των Κάτω Χωρών, ως προς το αν οι προϋποθέσεις προαιρετικής ασφαλίσεως για συντάξεις γήρατος (AOW), για συντάξεις επιζώντος (ANW) και για κάλυψη ειδικών ιατρικών δαπανών είναι ίδιες με αυτές που ίσχυαν για το προϋφιστάμενο σύστημα υποχρεωτικής ασφαλίσεως, ιδίως όσον αφορά το εισόδημα που λαμβάνεται υπόψη για τον καθορισμό του ύψους των εισφορών και τη θέσπιση μέγιστης διάρκειας της προαιρετικής ασφαλίσεως για ορισμένες κατηγορίες προσώπων. Κατά την Επιτροπή,

13 — Besluit uitbreiding en beperking kring verzekerden volksverzekeringen 1989 (Διάταγμα περί επεκτάσεως και περιορισμού της κατηγορίας των ασφαλισμένων στην εθνική ασφάλιση) της 3ης Μαΐου 1989, Staatsblad 1989, 164.

14 — Με το Besluit uitbreiding en beperking kring verzekerden volksverzekeringen 1999 της 24ης Δεκεμβρίου 1998, Staatsblad 1998, 746.

η πρόβλεψη της σχετικής νομοθεσίας, ότι η προαιρετική καταβολή εισφορών στο σύστημα συντάξεων γήρατος δεν μπορεί να υπερβεί τη δεκαετία, θέτει ορισμένα πρόσωπα σε μειονεκτική θέση, αν και από τα πραγματικά περιστατικά δεν φαίνεται να ισχύει αυτό για την προσφεύγουσα. Επιπλέον, ο συνήγορος του καθού επισήμανε κατά τη συζήτηση ότι οι δύο κατηγορίες ασφαλίσεως τυγχάνουν διαφορετικής φορολογικής μεταχειρίσεως.

Η κύρια δίκη και τα προδικαστικά ερωτήματα

22. Η A. J. Van Pommeren-Bourgondiën (στο εξής: προσφεύγουσα), η οποία είναι υπήκοος των Κάτω Χωρών και κατοικεί στο Βέλγιο, εργάστηκε καθόλη τη διάρκεια του επαγγελματικού της βίου στις Κάτω Χώρες. Το 1996 ασθένησε και από το 1997 λαμβάνει παροχή λόγω αναπηρίας στο μεγαλύτερο προβλεπόμενο ύψος σύμφωνα με το σύστημα ασφαλίσεως των εργαζομένων κατά αναπηρίας (WAO).

23. Μετά την τροποποίηση της νομοθεσίας, η προσφεύγουσα ενημερώθηκε ότι από την 1η Ιανουαρίου 2000 δεν είναι πλέον υποχρεωτικώς ασφαλισμένη στα γενικής ισχύος συστήματα των Κάτω Χωρών και ότι οι εισφορές της στο εθνικό ασφαλιστικό σύστημα δεν θα εκπίπτουν πλέον από την παροχή λόγω αναπηρίας. Επιπλέον, της υποδείχθηκε ότι δύναται να ζητήσει την υπαγωγή της στην προαιρετική ασφάλιση στα γενικής ισχύος συστήματα για συντάξεις γήρατος (AOW) και για συντάξεις επιζώντων (ANW).

24. Η προσφεύγουσα θεώρησε ότι η παύση της υποχρεωτικής ασφαλίσεώς της στα δύο αυτά συστήματα αντιβαίνει στον κανονισμό 1408/71 και, με το επιχείρημα αυτό, προσέφυγε κατά του καθού οργανισμού ενώπιον του Rechtbank Amsterdam.

25. Το δικαστήριο αυτό έκρινε ότι, ενώ από τη νομολογία του ΔΕΚ προκύπτει σαφώς ότι ένα κράτος μέλος μπορεί ελεύθερα να ορίσει ότι τα πρόσωπα που έπαυσαν να εργάζονται σε αυτό το κράτος μέλος δεν μπορούν πλέον να υπάγονται στο σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως, εφόσον δεν κατοικούν πλέον στο εν λόγω κράτος μέλος, εντούτοις δεν είναι σαφές αν το κράτος μέλος δύναται να εξακολουθήσει να εφαρμόζει την εθνική του νομοθεσία στα πρόσωπα αυτά, αλλά να τα αποκλείει από ένα (σημαντικό) μέρος του συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως, με το αιτιολογικό ότι δεν κατοικούν πλέον σε αυτό το κράτος μέλος. Κατά συνέπεια, υπέβαλε τα εξής ερωτήματα προς έκδοση προδικαστικής αποφάσεως:

«1. Αντιτίθεται το άρθρο 13, παράγραφος 2, στοιχείο στ', του κανονισμού 1408/71 στη νομοθετική ρύθμιση κράτους μέλους, κατά την οποία ένα πρόσωπο το οποίο έχει παύσει οποιαδήποτε επαγγελματική δραστηριότητα στο έδαφός του παραμένει ασφαλισμένο βάσει της ρυθμίσεως αυτής μόνον αν διατηρεί εκεί την κατοικία του, ενώ το πρόσωπο αυτό εξακολουθεί να είναι υποχρεωτικώς ασφαλισμένο, κατά τη νομοθεσία αυτού του κράτους μέλους, για ορισμένους άλλους κλάδους κοινωνικής ασφαλίσεως ανεξαρτήτως του τόπου κατοικίας του;

2. Έχει σημασία για την απάντηση στο πρώτο ερώτημα το ότι, κατά τη νομοθετική ρύθμιση αυτού του κράτους μέλους, υφίσταται υπέρ του εν λόγω προσώπου δυνατότητα προαιρετικής ασφαλίσεως ως προς ορισμένους κλάδους κοινωνικής ασφαλίσεως, χωρίς η προαιρετική αυτή ασφάλιση να συνδέεται με την προϋπόθεση διατηρήσεως του τόπου κατοικίας του σ' αυτό το κράτος μέλος;

Αν η απάντηση στο πρώτο ερώτημα είναι αρνητική, τίθεται επικουρικώς το ακόλουθο ερώτημα:

3. Έχει το άρθρο 39 ΕΚ, σε μια κατάσταση όπως η προεκτεθείσα, την έννοια ότι δεν συνάδει προς αυτό η αντικατάσταση μιας υποχρεωτικής ασφαλίσεως με μια προαιρετική ασφάλιση, αν η λήξη της υποχρεωτικής ασφαλίσεως οφείλεται στη θέσπιση προϋποθέσεως σχετικής με τον τόπο κατοικίας;».

26. Έγγραφες παρατηρήσεις υπέβαλαν η προσφεύγουσα, ο καθού οργανισμός, οι Κυβερνήσεις του Βελγίου, της Ελλάδας και των Κάτω Χωρών, και η Επιτροπή. Στη συζήτηση παρέστησαν ο καθού οργανισμός, η Κυβέρνηση των Κάτω Χωρών και η Επιτροπή. Οι παρατηρήσεις της προσφεύγουσας είναι εξαιρετικά συνοπτικές και περιορίζονται σε επανάληψη των κρίσεων του αιτούντος δικαστηρίου.

Πρώτο προδικαστικό ερώτημα

27. Με το πρώτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν το άρθρο 13, παράγραφος 2, στοιχείο στ', του κανονισμού 1408/71 αντιτίθεται σε νομοθετική ρύθμιση κράτους μέλους, κατά την οποία ένα πρόσωπο το οποίο έχει παύσει οποιαδήποτε επαγγελματική δραστηριότητα στο έδαφός του παραμένει ασφαλισμένο βάσει της ρυθμίσεως αυτής μόνον αν διατηρεί εκεί την κατοικία του, ενώ το πρόσωπο αυτό εξακολουθεί να είναι υποχρεωτικώς ασφαλισμένο, κατά τη νομοθεσία αυτού του κράτους μέλους, για ορισμένους άλλους κλάδους κοινωνικής ασφαλίσεως ανεξαρτήτως του τόπου κατοικίας του.

28. Η Κυβέρνηση των Κάτω Χωρών προβάλλει ότι στο ερώτημα πρέπει να δοθεί αρνητική απάντηση· ο καθού οργανισμός, με τις παρατηρήσεις του, καταλήγει στο ίδιο συμπέρασμα, αλλά υποστηρίζει ότι δεν χρειάζεται να δοθεί απάντηση στο πρώτο ερώτημα, όπως αυτό έχει τεθεί, λόγω της υπάρξεως της προαιρετικής ασφαλίσεως (που αποτελεί αντικείμενο του επόμενου ερωτήματος). Οι Κυβερνήσεις του Βελγίου και της Ελλάδας, και η Επιτροπή φρονούν ότι στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί καταφατική απάντηση.

29. Το άρθρο 13, παράγραφος 2, στοιχείο στ', πρέπει να νοηθεί στο πλαίσιο του τίτλου II του κανονισμού 1408/71. Σκοπός των διατάξεων του τίτλου II είναι να καθοριστεί η εφαρμοστέα νομοθεσία για τα πρόσωπα που υπάγονται στον κανονισμό. Αυτό δια-

λαμβάνεται στο άρθρο 13, παράγραφος 1, το οποίο ορίζει ότι, με την επιφύλαξη ορισμένων εξαιρέσεων που δεν ασκούν επιρροή στην παρούσα υπόθεση, «τα πρόσωπα για τα οποία ισχύει ο παρών κανονισμός υπόκεινται στη νομοθεσία ενός μόνου κράτους μέλους». Από τη διατύπωση αυτή προκύπτει ότι «εφαρμοστέα νομοθεσία» κατά το άρθρο 13, παράγραφος 2, στοιχείο στ', είναι η νομοθεσία ενός μόνον κράτους μέλους στο σύνολό της.

30. Στην υπόθεση Επιτροπή κατά Βελγίου [15], το ΔΕΚ τόνισε ότι το άρθρο 13, παράγραφος 2, στοιχείο στ', «προβλέπει την εφαρμογή της νομοθεσίας του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου κατοικεί το οικείο πρόσωπο μόνον εάν καμία άλλη νομοθεσία δεν έχει εφαρμογή και, ειδικότερα, εάν η νομοθεσία στην οποία υπαγόταν προηγουμένως το οικείο πρόσωπο παύει να έχει εφαρμογή. [...] η διακοπή της εφαρμογής της νομοθεσίας ενός κράτους μέλους συνιστά προϋπόθεση εφαρμογής της διατάξεως αυτής και η διάταξη αυτή δεν ορίζει η ίδια τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες παύει να έχει εφαρμογή η νομοθεσία ενός κράτους μέλους» [16]. Αντιθέτως, οι προϋποθέσεις αυτές πρέπει να καθορίζονται σύμφωνα με την εν λόγω νομοθεσία [17].

31. Ωστόσο, όσον αφορά την υπόθεση της κύριας δίκης, η νομοθεσία των Κάτω Χωρών περί κοινωνικής ασφαλίσεως εξακολουθεί να ισχύει στο σύνολό της: η προσφεύγουσα εξακολουθεί να υπόκειται στα ασφαλιστικά συστήματα των Κάτω Χωρών για τους εργαζομένους και στο γενικής ισχύος σύστημα για την κάλυψη των ειδικών ιατρικών δαπανών (AWBZ). Οι Κάτω Χώρες θα μπορούσαν νομίμως να ορίσουν, σύμφωνα με το άρθρο 13, παράγραφος 2, στοιχείο στ', ότι η νομοθεσία τους περί κοινωνικής ασφαλίσεως παύει εξ ολοκλήρου να ισχύει για τους μη κατοίκους που έπαυσαν κάθε επαγγελματική δραστηριότητα στο έδαφός τους, αλλά δεν το έπραξαν. Επομένως, φρονώ ότι το άρθρο 13, παράγραφος 2, στοιχείο στ', δεν έχει εν προκειμένω εφαρμογή.

32. Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει ότι η πρακτική των Κάτω Χωρών είναι οπωσδήποτε συμβατή με τις άλλες διατάξεις του τίτλου II. Είναι σαφές ότι, λόγω του αποκλεισμού ορισμένων προσώπων υπαγόμενων στον κανονισμό από την κάλυψη που παρέχει μέρος του ασφαλιστικού συστήματος των Κάτω Χωρών, τα πρόσωπα αυτά είτε δεν καλύπτονται από καμία νομοθεσία ως προς ορισμένους κλάδους της κοινωνικής ασφαλίσεως είτε καλύπτονται ταυτοχρόνως από δύο εθνικές νομοθεσίες, εφόσον ζητήσουν και λάβουν κάλυψη ως προς τους κλάδους αυτούς από τη νομοθεσία του κράτους μέλους κατοικίας τους.

33. Όπως προβάλλουν οι Κυβερνήσεις του Βελγίου και της Ελλάδας, και η Επιτροπή, η κατάσταση αυτή αντιβαίνει καταφανώς στο άρθρο 13, παράγραφος 2, στοιχείο στ', για το οποίο έχει κριθεί ότι «αποκλείει κάθε δυνατότητα αλληλοεπικαλύψεως των διαφό-

15 — Υπόθεση C-347/98, Συλλογή 2001, σ. I-3327.

16 — Σκέψεις 29 και 31.

17 — Άρθρο 10β του κανονισμού 574/72, που παρατίθεται στο σημείο 10 ανωτέρω.

ρων εθνικών νομοθεσιών για το ίδιο χρονικό διάστημα» [18].

34. Εν γένει, αμφότερες οι καταστάσεις αντιβαίνουν στο σύστημα και στο πνεύμα του κανονισμού και, ιδίως, στον τίτλο ΙΙ αυτού. Το Δικαστήριο έχει κατ' επανάληψη κρίνει ότι σκοπός των διατάξεων του τίτλου αυτού δεν είναι μόνον η αποτροπή της ταυτόχρονης εφαρμογής περισσοτέρων εθνικών νομικών συστημάτων και των επιπλοκών που ενδέχεται ως εκ τούτου να προκύψουν, αλλά και η διασφάλιση του ότι τα υπαγόμενα στον κανονισμό πρόσωπα δεν θα στερηθούν την κοινωνικοασφαλιστική κάλυψη, λόγω ελλείψεως εφαρμοστέας σε αυτά νομοθεσίας [19].

35. Η Κυβέρνηση των Κάτω Χωρών αναφέρεται στην πάγια νομολογία, σύμφωνα με την οποία εναπόκειται στη νομοθεσία κάθε κράτους μέλους να καθορίσει τις προϋποθέσεις γενέσεως του δικαιώματος υπαγωγής σε σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως ή σε κάποιον από τους κλάδους ενός τέτοιου συστήματος [20], επικαλείται δε ιδίως την απόφαση de Jaeck [21].

36. Η απόφαση αυτή αφορούσε πρόσωπο το οποίο εργαζόταν ταυτοχρόνως ως μη μισθωτός σε ένα κράτος μέλος και ως μισθωτός σε άλλο κράτος μέλος. Από το Δικαστήριο ζητήθηκε η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως επί της ερμηνείας του άρθρου 14γ, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 1408/71, το οποίο όριζε, κατά τον κρίσιμο χρόνο [22], ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως αυτή της κύριας δίκης, ένα πρόσωπο ευρισκόμενο σε τέτοια κατάσταση υπόκειται στη νομοθεσία καθενός από τα κράτη μέλη στο έδαφος του οποίου ασκεί δραστηριότητα. Το Δικαστήριο έκρινε ότι, «σε περίπτωση που έχει εφαρμογή το άρθρο 14γ, παράγραφος 1, στοιχείο ββ, του κανονισμού, το κοινοτικό δίκαιο δεν εμποδίζει το ενδεχόμενο η νομοθεσία ενός από τα δύο αυτά κράτη μέλη να προβλέπει ασφαλιστική κάλυψη του ενδιαφερομένου για μέρος μόνον των κινδύνων που ασφαλίζει το σύστημά του κοινωνικής ασφαλίσεως, εφόσον δεν γίνεται σχετικά διάκριση μεταξύ ημεδαπών και υπηκόων των άλλων κρατών μελών».

37. Επομένως, η κρίση αυτή αφορούσε ρητώς μόνον τις περιπτώσεις «που έχει εφαρμογή το άρθρο 14γ, παράγραφος 1, στοιχείο β'». Υπενθυμίζεται ότι οι κανόνες τόσο της παραγράφου 1 όσο και της παραγράφου 2 του άρθρου 13 του κανονισμού ισχύουν με τη ρητή επιφύλαξη, μεταξύ άλλων, του άρθρου 14γ, το οποίο αποτελεί ειδική εξαίρεση από τους γενικούς κανόνες που θέτει το άρθρο 13, παράγραφοι 1 και 2 — εξαίρεση η οποία δικαιολογείται πλήρως από το γεγονός ότι το εν λόγω πρόσωπο

18 — Υπόθεση 102/76 Perenboom, Συλλογή 1977, σ. 815, σκέψη 11 (δεν υπάρχει ελληνική μετάφραση).

19 — Υπόθεση C-275/96, Kuusijärvi, Συλλογή 1998, σ. I-3419, σκέψη 28.

20 — Υπόθεση 110/79, Coonan, Συλλογή 1980, σ. 1445, σκέψη 12, και C-245/88, Daalmeijer, Συλλογή 1991, σ. I-555, σκέψη 15.

21 — Υπόθεση C-340/94, Συλλογή 1997, σ. I-461, σκέψη 37.

22 — Η υπόθεση de Jaeck αφορούσε περιστατικά που ανέκυψαν το 1984. Από 1ης Ιανουαρίου 1987, το άρθρο 14γ τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 3811/86 του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 1986 (ΕΕ 1986 L 355, σ. 5), ώστε οι διατάξεις του να καλύπτουν δύο ή περισσότερες δραστηριότητες, μισθωτές και μη μισθωτές, σε δύο ή περισσότερα κράτη μέλη.

απασχολείται ταυτοχρόνως ως μισθωτός και/ή ως μη μισθωτός σε δύο κράτη μέλη. Δεν αντιλαμβάνομαι πώς μία κρίση που αφορά ρητώς μόνον τέτοιες εξαιρετικές καταστάσεις μπορεί να συμβάλει στην ερμηνεία του άρθρου 13, παράγραφοι 1 και 2, οι διατάξεις των οποίων εφαρμόζονται στην εντελώς διαφορετική περίπτωση των προσώπων που δεν απασχολούνται ταυτοχρόνως ως μισθωτοί και/ή ως μη μισθωτοί σε δύο κράτη μέλη.

38. Επομένως, η άποψή μου είναι ότι δεν συνάδει προς το σύστημα του κανονισμού το να αποκλείουν οι Κάτω Χώρες, από μέρος της ασφαλιστικής καλύψεως που παρέχει το ασφαλιστικό τους σύστημα, ορισμένα πρόσωπα υπαγόμενα στον κανονισμό.

Το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα

39. Με το δεύτερο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν, για την απάντηση στο πρώτο ερώτημα, έχει σημασία το ότι, κατά τη νομοθεσία του πρώτου κράτους μέλους, τα εν λόγω πρόσωπα έχουν δυνατότητα προαιρετικής ασφαλίσεως ως προς ορισμένους κλάδους κοινωνικής ασφαλίσεως.

40. Όπως σαφώς προκύπτει από τα προηγηθέντα, σκοπός των κανόνων συγκρούσεως του τίτλου ΙΙ του κανονισμού δεν είναι μόνον η αποτροπή της ταυτόχρονης εφαρμογής περισσοτέρων εθνικών νομικών συστημάτων και των επιπλοκών που ενδέχεται ως εκ τούτου να προκύψουν, αλλά και η διασφάλιση του ότι τα υπαγόμενα στον κανονισμό πρόσωπα δεν θα στερηθούν την κοινωνικοασφαλιστική κάλυψη, λόγω ελλείψεως εφαρμοστέας σε αυτά νομοθεσίας.

41. Φρονώ ότι η δυνατότητα προαιρετικής ασφαλιστικής καλύψεως σε περιπτώσεις όπως η παρούσα ενδέχεται να έχει ως αποτέλεσμα τα εν λόγω πρόσωπα να μην υπόκεινται σε καμία νομοθετική κάλυψη για ορισμένους κλάδους της κοινωνικής ασφαλίσεως, πράγμα αντίθετο στον κανονισμό.

42. Ο καθού οργανισμός προέβαλε κατά τη συζήτηση ότι, από τα 30 000 πρόσωπα που επηρεάστηκαν από την τροποποίηση της νομοθεσίας, μόνον 8 000 επέλεξαν την προαιρετική ασφάλιση, ενώ οι υπόλοιποι επέλεξαν να μην υπαχθούν, παρά το ότι ενημερώθηκαν για τη δυνατότητα αυτή.

43. Το αναμφισβήτητο συμπέρασμα από αυτά τα αριθμητικά στοιχεία είναι ότι 22 000 πρόσωπα που προηγουμένως καλύπτονταν από τα γενικής ισχύος συστήματα των Κάτω Χωρών δεν καλύπτονται πλέον· επομένως, δεν είναι ασφαλισμένα κατά τη νομοθεσία των Κάτω Χωρών για συντάξεις επιζώντων ή γήρατος ή, σε ορισμένες περιπτώσεις, για την κάλυψη των ειδικών ιατρικών δαπανών· επιπλέον, ανάλογα με τις περιστάσεις, ενδέχεται να μην είναι ασφαλισμένοι στις Κάτω Χώρες ούτε για οικογενειακές παροχές.

44. Από τα έγγραφα που προσκομίστηκαν στο Δικαστήριο προκύπτει ότι τα πρόσωπα που επηρεάζονται από την τροποποίηση της νομοθεσίας των Κάτω Χωρών διαθέτουν ένα έτος αφότου ενημερώθηκαν για να επιλέξουν την υπαγωγή στην προαιρετική ασφάλιση. Όπως προβάλλουν ο καθού οργανισμός και η Κυβέρνηση των Κάτω Χωρών, ενδέχεται τα πρόσωπα αυτά να προτιμούν προς το παρόν να μην διαθέτουν τέτοια κάλυψη, για λόγους που οφείλονται στην προσωπική τους κατάσταση. Ωστόσο, δεν θα έχουν δυνατότητα καλύψεως αν αλλάξουν γνώμη μετά τη λήξη της ετήσιας προθεσμίας· όπως επισημαίνει η Επιτροπή, είναι πιθανό τα πρόσωπα αυτά να μην δύνανται να αποκτήσουν ασφαλιστική κάλυψη στο Βέλγιο για τους εν λόγω κλάδους, διότι, εφόσον η νομοθεσία των Κάτω Χωρών εξακολουθεί να εφαρμόζεται εξ ολοκλήρου στα πρόσωπα αυτά, δεν πληρούν τις προϋποθέσεις του άρθρου 13, παράγραφος 2, στοιχείο στ'. Η κατάσταση αυτή αντιβαίνει σαφώς στην αρχή που διέπει τον τίτλο ΙΙ του κανονισμού, ότι τα πρόσωπα που υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής του δεν πρέπει να μένουν χωρίς ασφαλιστική κάλυψη λόγω ελλείψεως εφαρμοστέας σε αυτά νομοθεσίας.

45. Επιπλέον, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η αρχή της υπαγωγής των υπαγόμενων στον κανονισμό προσώπων σε ένα μόνο σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως αντανακλά τη γενικότερη απαίτηση να είναι το εφαρμοστέο σύστημα προβλέψιμο, απαίτηση που απορρέει η ίδια από την αρχή της ασφάλειας δικαίου [23]. Οι σκοποί αυτοί, φρονώ, ουδόλως υπηρετούνται με μία τροποποίηση της νομοθεσίας, η οποία αφήνει ορισμένα πρόσωπα σε νομική αβεβαιότητα.

46. Περαιτέρω, είναι πάντως σαφές ότι η παροχή της δυνατότητας προαιρετικής ασφαλίσεως σε περιστάσεις όπως αυτές της παρούσας υποθέσεως δεν συνάδει προς το κοινοτικό δίκαιο εν γένει ή προς τον κανονισμό ειδικότερα, εκτός αν η δυνατότητα αυτή παρέχεται υπό προϋποθέσεις εξίσου ευνοϊκές με αυτές της υποχρεωτικής ασφαλίσεως, την οποίαν αντικατέστησε η προαιρετικής Οι λιγότερο ευνοϊκές προϋποθέσεις συνιστούν καταφανή διάκριση σε βάρος των μη κατοίκων και αποτελούν ενδεχομένως εμπόδιο στην ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων. Επίσης, όπως επισημαίνει η Επιτροπή, συνιστούν διάκριση λόγω ιθαγένειας, η οποία αντιβαίνει στο άρθρο 12 ΕΚ, διότι μπορεί ευλόγως να υποθέσει κανείς ότι πολύ περισσότεροι υπήκοοι άλλων κρατών μελών, απ' ό,τι υπήκοοι των Κάτω Χωρών, έχουν εργαστεί στις Κάτω Χώρες και κατοικούν σε άλλο κράτος μέλος.

47. Τέλος, από πρακτικής απόψεως, θα ήταν δύσκολο να αποδειχθεί ότι οι προϋποθέσεις της εν λόγω προαιρετικής ασφαλίσεως είναι τουλάχιστον εξίσου ευνοϊκές σε όλες τις περιπτώσεις· η δυσκολία αυτή θέτει σε ακόμη μεγαλύτερο κίνδυνο την ασφάλεια δικαίου. Μολονότι η εκτίμηση αυτή απόκειται στο εθνικό δικαστήριο, φρονώ ότι η αρχή

23 — Υπόθεση C-178/97, Banks, Συλλογή 2000, σ. I-2005, σκέψη 41.

της ασφάλειας δικαίου δεν υπηρετείται ορθώς αν το εθνικό δικαστήριο χρειάζεται να εξετάσει λεπτομερώς με ποιον ακριβώς τρόπο η προαιρετική ασφάλιση λειτουργεί υπέρ ή κατά συγκεκριμένων προσώπων. Η εξέταση αυτή μπορεί να αποδειχθεί πρακτικώς αδύνατη, για τον λόγο και μόνον ότι συνήθως δεν θα είναι δυνατό να προβλεφθεί με ακρίβεια το πώς θα μεταβληθεί η προσωπική κατάσταση συγκεκριμένου προσώπου σε βάθος χρόνου.

Το τρίτο προδικαστικό ερώτημα

48. Το τρίτο ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου τίθεται μόνο για την περίπτωση που στο πρώτο ερώτημα θα δοθεί αρνητική απάντηση: δεδομένης της προτάσεώς μου να δοθεί καταφατική απάντηση, φρονώ ότι το τρίτο ερώτημα είναι αλυσιτελές.

Πρόταση

49. Συναφώς, φρονώ ότι στα ερωτήματα που υπέβαλε το Rechtbank, Amsterdam, πρέπει να δοθούν οι εξής απαντήσεις:

(1) Το άρθρο 13, παράγραφοι 1 και 2, στοιχείο στ', του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς και τις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, αντιτίθεται σε νομοθετική ρύθμιση κράτους μέλους, κατά την οποία ένα πρόσωπο το οποίο έχει παύσει οποιαδήποτε επαγγελματική δραστηριότητα στο έδαφός του παραμένει ασφαλισμένο βάσει της ρυθμίσεως αυτής μόνον αν διατηρεί εκεί την κατοικία του, ενώ το πρόσωπο αυτό εξακολουθεί να είναι υποχρεωτικώς ασφαλισμένο, κατά τη νομοθεσία αυτού του κράτους μέλους, για ορισμένους άλλους κλάδους κοινωνικής ασφαλίσεως ανεξαρτήτως του τόπου κατοικίας του.

(2) Δεν έχει σημασία για την απάντηση στο πρώτο ερώτημα το ότι, κατά τη νομοθετική ρύθμιση αυτού του κράτους μέλους, υφίσταται υπέρ του εν λόγω προσώπου δυνατότητα προαιρετικής ασφαλίσεως για ορισμένους κλάδους κοινωνικής ασφαλίσεως, χωρίς η προαιρετική αυτή ασφάλιση να συνδέεται με την προϋπόθεση διατηρήσεως του τόπου κατοικίας του σ' αυτό το κράτος μέλος.